

Zo'n 35.000 bezoekers per jaar trekt het natuureiland Tiengemeten. Is het Natuurmonumenten gelukt om de voormalige landbouwvolder om te vormen naar een nat natuureiland? Een evaluatie van vijf jaar Tiengemeten.

Vogelen op Tiengemeten

Vijf jaar natte natuur(monumenten)

Tekst Gerard Ouweneel

Met aan de oostkant de Ventjagersplaat en aan de westzijde het Spuimondgebied volstaat één blik op de kaart om te beseffen dat een geïnundeerd Tiengemeten veel vogels moet trekken. Afgezien van het publiek dat het eilandgevoel wil beleven, zijn het dan ook vaak vogelaars die in Nieuwendijk inschepen om het Hitsertsche Gat over te gaan. Aan de overkant gaan ze in een andere wereld van boord.

Na aankomst krijgen de bezoekers eerst drie voormalige boerderijen in zicht, die worden omgeven door een dijk ter bescherming tegen springtij. Inmiddels blijkt dat die waterkering niet overbodig is. Pas vanaf de dijk en nog meer vanaf de Vliedberg overziet de bezoeker het nieuwe Tiengemeten: een ruime wereld van water, slikken en moerasland, gemarkeerd door een verlaten boerderij en alleenstaande bomen.

In de winter wordt het eiland gedomineerd door watervogels: ganzen en eenden waaronder opmerkelijk veel slobenden, pijlstaarten en ook nonnetjes. De grote hoeveelheid waterwild trekt roofvogels aan. Er zijn altijd wel één of twee slechtvalken, die graag posten op de daken van twee verlaten, door water omgeven huisjes. Vaak jagen er blauwe kiekendieven en er is kans op een overwinterende bruine kiekendief.

Bij een excursie op 2 januari 2011 kregen we

maar liefst zes soorten roofvogels te zien, met in totaal twintig individuen. Je kunt zelfs een zeearend tegenkomen, de laatste jaren ook 's zomers, zoals in juni 2011. Om die tref te vergroten is het nuttig vanachter het kijkscherm aan de zuidoostkant de tegenoverliggende Ventjagersplaat af te scannen. In de nazomer is dat ook de beste plaats voor kans op visarenden, die dan vaak boven het Haringvliet jagen.

RECREATIE

In 2012 is het vijf jaar geleden dat Gerda Verburg, de toenmalige minister van LNV, het nieuwe eiland Tiengemeten 'opende'. Die ceremonie was het sluitstuk van een jarenlang met publiciteit omgeven proces. De tiende mei 2007 was een dag van toespraken en verwachtingsvolle prognoses over de natuur die bezit zou nemen van het eiland. Bedenkingen waren er ook. Menigeen betreunde dat met het oude Tiengemeten een fijne, grote en stille landbouwvolder verloren ging.

De opdracht was de inrichting van een landbouwvolder waar het Haringvliet vrij zou instromen. Met voorts als missie de komst van een natuurgebied met ruimte voor recreatie. Het eiland zou uit drie delen gaan bestaan met de namen Weelde, Weemoed en Wildernis. Ruim 650 hectare kreeg Wildernis als bestemming, met daarin de opening naar het Haringvliet op de plek waar in 1953 de buitendijk brak. Vanaf die plek heeft de aannemer een meanderend krekensysteem aangelegd, waardoor het water tot overal in Wildernis kan doordringen. Bij elke tijslag stroomt 100.000 tot 200.000 kubieke meter water in en uit; een volume dat bij springtij kan vertienvoudigen. Via een doorlaat heeft het buitenwater toegang tot Weelde, het tweede gedeelte. Voorzien is dat Weelde 's zomers geleidelijk droogvalt.

Het oudste en oostelijke deel van het eiland kreeg de bestemming Weemoed. Hier moet de sfeer van het Zeeuwse platteland van rond 1850 herleven, met traditionele 'Zeeuwse tarweteelt', kleine akkers en het gebruik van

trekpaarden. Het plan is dat de bewoners van de tot zorgboerderij omgebouwde Ida Hoeve Natuurmonumenten assisteren bij het beheer van Weemoed. Een andere heringerichte boerderij werd vakantieverblijf, volgens de formule 'Buitenleven' van Staatsbosbeheer.

Natuurmonumenten mikt op 30.000 tot 40.000 bezoekers per jaar, een aantal dat haalbaar blijkt. Met uitzondering van een voetpad dat over de scheidingsstrook tussen Wildernis en Weelde loopt, is de inrichting zodanig dat bezoekers zich concentreren langs de noordkant van Tiengemeten. Een rondje eiland kan niet langer. Een wandeling via de westpunt en verder langs de Blanke Slikken naar de doorgang met het Haringvliet vergt vice versa een fikse dag. Daardoor krijgt dat deel van Tiengemeten minder bezoekers, hetgeen past voor een natuureiland.

ROERDOMP

In de zomer is de vogelfauna het meest divers. In 2008 telde SOVON tijdens een inventarisatie 82 soorten broedvogels, waarvan er 22 op de nationale Rode Lijst staan. Vooral riet- en ruigtesoorten voelen zich goed thuis op het geïnundeerde eiland. Zangvogels vinden een dorado op de Blanke Slikken, het voormalige buitendijks gelegen riet- en biezengebied van Tiengemeten, dat na de haringvlietsluiting van 1971 verruigde tot een ondoordringbare wildernis.

Na 2008 kwamen er weer soorten bij, met in 2011 wellicht ook de roerdomp, waarop Natuurmonumenten van meet af aan hoopte. Over de komst van lepelaar en grote en kleine zilverreiger als broedvogel is optimisme gerechtvaardigd. Het biotoop is gunstig om te foerageren en om te broeden en ze zijn dan ook alledrie nu al vaak present.

Het 'nieuwe' Tiengemeten kreeg vanaf het begin vermaardheid om zijn broedende steltkluten, zomer 2011 opnieuw. De laatste jaren vóór de inundatie vormden de al braakliggende akkers een dorado voor gele kwikstaarten en veldleeuweriken. De eerste

De broedvogel toptien van Tiengemeten in 2008

1. Grauwe Gans	612 paren
2. Meerkoet	304 paren
3. Rietzanger	246 paren
4. Rietgors	163 paren
5. Kleine Karekiet	159 paren
6. Bosrietzanger	151 paren
7. Fitis	136 paren
8. Kluut	125 paren
9. Kievit	117 paren
10. Wilde Eend	102 paren

Bron: SOVON Vogelonderzoek Nederland

LEZERSEXCURSIE TIENGETEMETEN

Zaterdag 28 april 2012 organiseert de auteur Gerard Ouweneel voor de leden van de KNNV een excursie naar Tiengemeten. De verzameltijd is om 9.45 uur bij het haventje van Nieuwendijk. Belangstellenden kunnen zich melden via glo@xs4all.nl. Na aanmelding krijgt u een bevestiging, een routebeschrijving en verdere details. Deelname in volgorde van aanmelding. Twintig deelnemers is ongeveer het maximum.

Grote drukte op Tiengemeten tijdens een speciale publieksdag. Met uitzondering van het voetpad tussen Wildernis en Weelde, is de inrichting zodanig dat bezoekers zich concentreren langs de noordkant van Tiengemeten.

Beeld Gert Huijzers

verdween, maar veldleeuweriken zijn er nog steeds, met 91 paren in 2008. Voortdurende leeuwerikenzang zet een zomerse wandeling over Tiengemeten extra luister bij.

MAATREGELENPLAN

Natuurmonumenten was zich bewust dat ze bij het beheer van Tiengemeten de nek ver zou moeten uitsteken. Omdat met de aankoop en inrichting tientallen miljoenen euro's gemoeid waren, voorzag de vereniging bij publiek en media voortdurend in de schijnwerpers te staan. Die veronderstelling blijkt juist.

Om voorbereid te zijn en eventualiteiten het hoofd te kunnen bieden, kwam er als leidraad een maatregelenplan voor de periode 2007-2024. Dit plan gaat zo ver dat men, afhankelijk van de vegetatie ontwikkeling, alsdan het aantal in te scharen grote grazers kwantificeert. Op dit moment lopen er 115 Schotse Hooglanders, die de bezoeker buiten

Weemoed overal kan tegenkomen.

Toch verloopt niet alles volgens plan. In Weelde trad oeverafkalving op en wil het 's zomers met het geleidelijk droogvallen nog niet vloten. In tegenstelling tot het uitdrukkelijke voornemen het eiland boomloos te houden, is het niet gelukt de snel opkomende boomopslag te verwijderen, zodat Tiengemeten over enkele decennia veel weg zal hebben van de huidige Biesbosch. De vele honderden paren ganzen die er zijn komen broeden leiden bij de Hoeksche Waardse boeren tot wenkbrauwgefrons... 'Het lijkt een ganzenfokkerij', valt er te beluisteren.

Kwalijker was dat het zittende kabinet aanvankelijk het voor de Haringvlietluisen eerder aangenomen kierbesluit van tafel veegde. Dat was Nederland op zijn smalst: eerst veel tamtam, dure onderzoeken en imposante rapporten over een gedempt getij, daarna over een al veel bescheidener kierbesluit en tenslotte niets. Bij de inrichting van

Tiengemeten was rekening gehouden met de effectuering van dat kierbesluit. Onder druk van de Rijn- en Maasstaten moest Den Haag terugkomen op het schrappen van het kierbesluit, zodat voor Tiengemeten zich een toekomst met nog meer dynamiek aftekent.

LITERATUUR

M.Y. de Boo-Spaargaren, 2008. Zoetwatergetijdennatuur keert terug op Tiengemeten. De Levende Natuur 109: 22-26.

G. Geertse, 2005. Maatregelenplan Tiengemeten 2007-2024. Eiland van wildernis, weemoed. Natuurmonumenten Regio Zuid-Holland en Zeeland. Beheereenheid Haringvliet/Krammer-Volkerak.

J-W. Vergeer, 2008. Broedvogels van Tiengemeten in 2008. SOVON-inventarisatierapport 2008/22. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.